

ارتقای سلامت روانی شهروندان با تاکید بر نقش مبلمان شهری

مورد پژوهش: محله قیطریه؛ منطقه ۱ تهران

نبی الله کلبادی^۱، مهیار کلیائی^۲، روشنگر کاظم زاده^۳

^۱ کارشناسی ارشد مهندسی شهرسازی و مدرس دانشگاه

^۲ کارشناسی ارشد مهندسی معماری و مدرس دانشگاه

^۳ کارشناسی مهندسی شهرسازی دانشگاه پیام نور تهران

چکیده

سلامت روانی یکی از شاخصه‌های اصلی توسعه یافتگی جوامع شهری است که تحت تاثیر عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی، محیطی، کالبدی و ... می‌باشد. مبلمان شهری به عنوان یکی از عناصر اصلی در فضاهای شهری و شاخص‌های آن شامل، رنگ، زیبایی، جذابیت، ایمنی و ... نقش مهمی در دستیابی به این مهم دارد که متأسفانه توجه چندانی به آن نگردیده به طوری که در بسیاری از موارد برای پاسخگویی نیاز شهروندان در امر خدمات شهری نبوده و چالش‌های بسیاری را برای افراد ایجاد کرده است.

هدف اساسی این پژوهش بررسی تاثیر مبلمان شهری بر سلامت روانی شهروندان در محله قیطریه در منطقه ۱ تهران و ارائه راهکارهای ارتقای سلامت با استفاده از مبلمان شهری در آن می‌باشد. از این رو جامعه آماری آن عبارت است از محله قیطریه و تمام عناصر موجود در آن که با توجه به جمعیت آن به روش کوکران تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب گردیده است. جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش به دو روش اسنادی کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی صورت گرفته است و اطلاعات با استفاده از روش آزمون میانگین، آزمون همبستگی و تحلیل تاپسیس مورد آزمون قرار گرفته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اولاً میان مبلمان شهری و سلامت روانی شهروندان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد بعلاوه وضعیت مبلمان در محله قیطریه در منطقه ۱ کلانشهر تهران مناسب نبوده، ساکنین رضایت چندانی از آن نداشته‌اند چرا که تاثیرات نامطلوبی بر رفتار و سلامت روانی آنها داشته است. میزان رضایتمندی از شاخص‌های سلامت روانی متاثر از مبلمان شهری در این محله برابر ۰.۴۲ و متوسط رو به پایین می‌باشد.

واژگان کلیدی: محله، فضای شهری، سلامت روانی، مبلمان شهری، قیطریه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

مقدمه

فضاهای شهری محل برخورد رفتارها، افکار و همچنین رفع برخی از نیازهای روزمره شهروندان است. مبلمان مناسب شهری و درخور فرهنگ شهروندان باعث افزایش حس تعلق شهروندان می شود و بدیهی است هرچه حس تعلق شهروندان بیشتر باشد مشارکت های محلی و سرزندگی افزایش می یابد (شمس و مرادی، ۱۳۹۳: ۲). متأسفانه در حال حاضر با رشد روز افزون ارزش زمین و میل به درآمدزایی اهمیت توجه به فضاهای شهری در شهرداری ها کاهش یافته تا جایی که اهمیت توجه به فضاهای شهری به فراموشی سپرده شده و پیکره شهرهای امروزی را حضور نابسامان عناصر ناهماهنگ و سلطه توده های ساختمانی یک شکل و بعضاً فاقد ارزش های معمارانه فراگرفته و از تاثیرات آن می توان به افول تعاملات بین افراد در خانواده و در اجتماع اشاره کرد. واضح ترین تاثیری که افراد از بودن در فضاهای شهری در خود حس می کنند خشم از ترافیک است و درمقابل پیاده روی یک هنر فراموش شده است. این در حالی است که با استفاده از مبلمان مناسب می شود رانندگی را از حالت اجبار و صرفاً با هدف جابه جایی خارج و آن را تبدیل به یک سرگرمی لذت بخش کرد.

بیان مساله

شهر به عنوان قلمرو زندگی جمعی و با دامنه مطالعاتی متعدد ، همواره محل تأمل اندیشمندان و برنامه ریزان بوده است (فلاح و رضایی، ۱۳۹۲: ۴). در اثر گسترش محیط شهری و توسعه ابعاد مختلف آن چه از نظر فیزیکی و چه از نظر مناسبات اجتماعی ، شرایط چنان صدق می کند که برای ایجاد تعادل در محیط و کسب یک بهداشت سالم روحی- روانی در فضاهای شهری، به مقوله زیبا سازی مبلمان شهری، رنگ و نقش آن در مبلمان شهری ، هویت بخشی به فضاها و مبلمان شهری ، ایجاد حس مکان و احساس تعلق خاطر شهروندان نسبت به محل زندگی خود و پرداخته شود.

انسان شهری امروز، به منظور ارضای نیازهای اجتماعی و ایفای نقش اجتماعی خود، نیاز به فضایی با حدود، شرایط و امکانات مناسب دارد (غفاری گیلانده، ۱۳۹۲: ۵). در شهرهای معاصر فضاهای عمومی شهر، به مثابه یکی از اجزای کالبدی شهر، دارای مفهوم عمومی و اجتماعی بوده که از این جهت، نیازهای اجتماعی انسان ها اهمیت زیادی دارد. از چند دهه پیش تاکنون ، بار دیگر مکان های عمومی به عنوان فضایی جهت زندگی مطرح شدند و اهمیت برنامه ریزی و طراحی مناسب عناصر شهری از جمله مبلمان، امری است که دوباره کشف شده است. اهداف اصلی برنامه ریزی شهری، سلامت، آسایش و زیبایی هستند، لذا دستیابی به آنها منوط به دقت و حوصله و برنامه ریزی صحیح در مبلمان شهری است (عاشورمراد، ۱۳۹۳: ۳).

مبلمان شهری بخش زیادی از فعالیت ها در شهر را سامان می دهد و باعث بالا رفتن کیفیت برخورداری شهروندان از محیط پیرامون و افزایش رفاه و لذت آنها در خیابان، پارک و عرصه های دیگر شهری می شود (کلانتری و انصافیان، ۱۳۹۰: ۶). سازماندهی مبلمان شهری به عنوان یکی از مهمترین عناصر محیط شهری ، سهم بسزایی در مطلوبیت و مطبوعیت فضا از نظر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شهروندان دارد و عدم برنامه‌ریزی یا برنامه‌ریزی ناقص در زمینه مبلمان شهری، به عدم کارایی این عناصر دامن می‌زند که یکی از مهمترین اثرات آن تاثیر بر وضعیت روحی و سلامت روانی شهروندان می‌باشد. این مساله در محلات شهری و مراکز محلات که افراد بخصوص کودکان و سالمندان به عنوان قشرهای آسیب‌پذیر جامعه بخش عمده‌ای از زمان خود را در آن سپری می‌نمایند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد از این جهت بررسی وضعیت مبلمان‌های شهری در محلات می‌تواند تاثیر مطلوبی بر بهبود وضعیت آنها داشته باشد.

امروزه در شهرهای کشور ما و بالأخص در کلانشهرها که علیرغم سابقه تاریخی خود با روند افزایش شهرنشینی و زندگی ماشینی روبرو هستند چشم‌اندازهایی نظیر ساختمان‌هایی با نماهای ناموزون و ناهمگون، خیابان‌هایی مملو از وسایل نقلیه، تابلوهای تبلیغاتی، راهنمایی و اطلاع‌رسانی ناهماهنگ، مبلمان شهری بی‌تناسب، آشفته و گاه خراب، معابر و میدان‌ها با فرم‌ها و شکل ناهماهنگ، انواع آلودگی‌های هوا، صوتی و بصری و نمونه‌هایی از این موارد هر روزه در بسیاری از کلانشهرهای کشور بخصوص در کلانشهر تهران به عنوان مرکز سیاسی و اقتصادی کشور به وفور مشاهده می‌شود؛ اما اینکه امروزه این اثاثیه و مبلمان‌های شهری چه تأثیری بر سلامت روانی شهروندان می‌گذارد سؤال اصلی این پژوهش است که سعی در مطالعه آن دارد. سوال اصلی این پژوهش این است که آیا محله و فضای که دارای مبلمان‌های زیبا و جذاب است با فضایی که فاقد مبلمان‌های جذاب و زیباست تأثیر یکسانی بر روح و روان فرد می‌گذارد؟ نحوه استقرار بافت‌های شهری، شکل و فرم فضاهای شهری، میدان‌ها، پارک‌ها، نماهای بیرونی کوچه‌ها، خیابان‌ها، ساختمان‌ها، طراحی علائم شهری، طراحی شبکه‌های ارتباطی، طراحی ایستگاه‌های مترو اتوبوس و ...، همگی در این چهارچوب قابل طرح و بررسی است. این نوشتار به منظور بررسی تأثیر مبلمان‌های شهری بر سلامتی روان محله قیطریه در منطقه ۱ کلانشهر تهران را مورد مطالعه تطبیقی خود قرار داده است که از محلات با کیفیت و مرفه‌نشین این منطقه و شهر تهران می‌باشد.

اهداف پژوهش

مهمترین هدف این تحقیق بررسی و تحلیل نقش مبلمان شهری در سلامت روانی شهروندان می‌باشد. سایر اهداف عبارتند از:

- تعیین نقش مبلمان شهری در تعاملات اجتماعی شهروندان
- شناسایی ابعاد و مولفه‌های تاثیرگذار مبلمان شهری بر آسایش شهروندان
- بررسی رابطه میان مبلمان شهری و سلامت روانی شهروندان در محدوده مورد مطالعه
- ارزیابی میزان رضایتمندی شهروندان از کیفیت مبلمان شهری و شاخص‌های سلامت روانی در محله قیطریه
- تبیین راهکارهای بهبود وضعیت مبلمان شهری در محله قیطریه با هدف ارتقای سلامت روحی و روانی ساکنین آن

فرضیه‌های پژوهش

۱. به نظرمی رسد رابطه مستقیم و معناداری بین مبلمان شهری و شاخص‌های سلامت روانی شامل تعاملات اجتماعی، نزاع و درگیری، حضور در فضا و غیره در محله قیطریه وجود دارد.
۲. به نظرمی رسد میزان رضایتمندی از وضعیت مبلمان شهری در محله قیطریه مطلوب و بیشتر از حد متوسط می‌باشد که خود تاثیرات مثبتی بر سلامت روانی شهروندان داشته است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ روش شناسی از نوع توصیفی تحلیلی است و با توجه به هدف خود که بررسی نقش مبلمان شهری در سلامت روانی شهروندان است در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. نوشتار حاضر که در ابتدا با مرور برخی از مبانی مرتبط و همچنین مراجعه به مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی، شالوده تحلیل و ارزیابی وضعیت موجود را در در محله قیطریه تهران رقم می‌زند، در زمره مطالعات کتابخانه‌ای اسنادی طبقه‌بندی می‌گردد. اما از آنجا که در بخش مطالعات، از تحلیل‌های آماری به منظور تحلیل و همچنین ارزیابی بهره خواهد برد، در زمره مطالعات تحلیلی طبقه‌بندی می‌گردد. جامعه آماری پژوهش محله قیطریه در منطقه ۱ کلانشهر تهران می‌باشد که جهت انجام مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه و جمع‌آوری نظرات ساکنین محله با استفاده از روش نمونه‌گیری کوکران تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیده‌اند. متناسب با فرضیات پژوهش از روش‌های تحلیل همبستگی و روش تحلیل تاپسیس استفاده خواهد شد. مهمترین مراحل این روش عبارتند از:

۱. تعریف ماتریس پاسخ دهندگان
۲. اعمال امتیازات با طیف لیکرت
۳. تعریف ماتریس مینیمم و ماگزیمم
۴. محاسبه فاصله از ایده‌آل مثبت و منفی
۵. محاسبه فاصله نهایی

پیشینه پژوهش

با توجه به نقش و اهمیت بسیار زیاد مبلمان شهری در جوامع امروزی مطالعات زیادی در خصوص این عامل در فضاهای شهری صورت گرفته است:

راسیدی^۱ و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان تأثیرات طراحی فضای سبز عمومی در ارتباط متقابل اجتماعی ساکنان شهری، با بررسی تخریب فضای سبز عمومی ناشی از شهرنشینی سریع در مالزی و با هدف ارتباط متقابل فضای سبز و تعامل اجتماعی نشان دادند که تنوع زیرفضاهای شهری از جمله تراکم پوشش گیاهی، جمعیت حیوانات، اشکال آب، در رفتار و تعامل اجتماعی افراد بسیار مؤثر است.

صابری‌فر (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان بررسی رابطه بین میزان بهره‌مندی از فضاهای رفاهی شهری و سلامت روان شهروندان به این نتیجه دست یافته است که تناسب مبلمان شهری نقش مهمی را در تبیین و پیش‌بینی سلامت روان شهروندان ایفا می‌نماید. بر اساس یافته‌های این مطالعه می‌توان عنوان داشت که هر چه شهروندان از فضاهای شهری بیشتر بهره‌برداری نموده و مبلمان موجود در این فضاها، از تناسب و جانمایی بهتری برخوردار باشند، سلامت روان بالاتری خواهند داشت.

اجیرلو (۱۳۹۵) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان تأثیر مبلمان شهری بر امنیت روانی شهروندان (مطالعه موردی منطقه ۴ شهر اردبیل) به این نتیجه دست یافت که امنیت روانی یکی از موارد بسیار مهم در طراحی مبلمان شهری می‌باشد و

¹ Rassidi

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

وجود حس امنیت روانی منجر به این می شود که افراد موجود در یک منطقه در فضاهای شهری و فضاهای عمومی حضور پر رنگتر داشته باشند چرا که امنیت روانی شهروندان منجر به ایجاد یک جامعه سالم می شود. نتایج حاصل از این پژوهش نشان میدهد که تا حدود زیادی طراحی مبلمان شهری بر امنیت روانی شهروندان موثر است.

یوسفی و دیگران (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان بررسی تاثیر مبلمان و فضاهای شهری بر سلامت روحی و روانی شهروندان شهر تنکابن بر این باورند که گذشته از امر خدمت رسانی حفظ هویت و روح و روان شهروندان شهر تنکابن و زیبایی سیمای شهری نیز از اولویت های بالایی برخوردار است به طوری که در بسیاری از موارد برای پاسخ گویی به نیاز شهروندان شهر تنکابن در امر خدمات شهری دقت فدای سرعت شده و حفظ هویت و روح و روان شهروندان شهر تنکابن و زیبایی به ویژه در مبلمان و فضای شهری قربانی نیازهای مقطعی و نسنجیده ی روزمره ی شهر می شود که متأسفانه شهرستان جم نیز از این قضیه جدانیست امروزه نقش مبلمان و فضای شهری در خدمت رسانی به شهروندان شهر تنکابن در شهرها بر کسی پوشیده نیست اما مسئولان امر و دست اندر کاران امور شهری معتقدند که گذشته از امر خدمات رسانی حفظ هویت و زیبایی سیمای شهری نیز از اولویت های بالایی برخوردار است چنان که بعضاً مشاهده می شود با گسترش بی ضابطه ی بسیاری از شهرهای بزرگ و افزایش جمعیت کم کم تسلط مسئولان شهری به کنترل اوضاع اجتماعی و پرداختن به امور سیمای شهرها و سامان دهی آن کم تر از گذشته می شود و گاهی هویت حفظ سیمای بصری در زیر پوشش عملکردها و پاسخ به نیاز روزمره ی شهروندان شهر تنکابن به فراموشی سپرده می شود.

مبهور و دیگران (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان تاثیر مبلمان های شهری در تقویت سلامت روانی شهروندان (نمونه موردی: بولوار احمدآباد شهر مشهد) به این نتیجه دست یافتند که مبلمان شهری در افزایش آرامش افراد، همچنین تجربه دوباره بودن در فضا نقش بسزایی دارد، که خود متاثر از تفاوت در زمینه های مبلمان شهری می باشد. در مطالعه حاضر راهکارهایی جهت افزایش حس آرامش از منظر مبلمان شهری در افراد، در منطقه احمد آباد مشهد ارائه شده است.

شمس و مرادی (۱۳۹۳) در مقاله خود به بررسی مبلمان شهری و تاثیر آن بر کاهش آسیب های اجتماعی شهری، نورپردازی در شهر، نقش مبلمان شهری، سیمای شهر و نیاز شهروندان، مبلمان شهری (معلولان، جانبازان و سالمندان)، نقش نمادها و نشانه ها در مبلمان شهری، رابطه مبلمان شهری و آرامش ذهنی و سلامت روانی، تاثیر اقلیم مصالح، رنگ و ویژگی های هنری در مبلمان شهری، تراکم جمعیت پرداخته اند و به این نتیجه دست یافته که شهر ملایر در بسیاری از موارد نظیر فضای سبز شهری و فضاهای تفریحی، نظیر مینی ورد ملایر، بام ملایر، سرانه بالای فضای سبز و... سرآمدی در شهرهای منطقه و در برخی موارد حتی در کشور است در جاهایی که فضایی جهت تفریح و شادی فراهم شده و به امر نورپردازی شهر، معابر و خیابان ها توجه شده است کمترین میزان آسیب های اجتماعی دیده می شود.

مبانی نظری پژوهش

محله: محله های شهری بافت و برش تفکیک ناپذیری از شهر هستند؛ واقعیتی اجتماعی که در تمام شهرها وجود دارند، به گونه ای که شکلگیری هویت محله ای، اقتصاد محلی، ایمنی، توسعه فضایی و کالبدی و تحکیم روابط اجتماعی، با پایداری محله های شهری ارتباط می یابد (توکلی نیا و استادی سیاسی، ۲۹:۱۳۸۸). بنابراین، توجه به این ساختار در سازمان فضایی شهرها بسیار مهم و ارزشمند است. سازمان و استخوانبندی محله می تواند یکی از محورهای کلیدی در تعریف محله باشند. وجود و تداوم محور اصلی محله همراه با گذرهای پیاده، شبکه ای از مراکز فرعی محله و وحدت شکلی آن را باید چارچوب و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

استخوانبندی اصلی محله دانست. ترکیب عملکردها و فعالیت‌ها برای ایجاد وحدت فضایی، وجود نشان‌ها و عرصه‌های مختلف نیمه خصوصی، نیمه عمومی و عمومی به عنوان بستر اصلی در تعاملات و روابط اجتماعی نیز از ویژگی‌های محله محسوب می‌شوند (Kadir & Banu, 2016: 5).

فضای شهری: فضای شهری که به عنوان عمومی‌ترین فضاهای باز شهری می‌تواند کانون و بستر بروز حیات مدنی و شهرگرایی باشد با وجود سادگی ناشناخته است، با اینحال می‌توان فضای شهری را اینگونه تعریف کرد: فضای شهری یکی از عناصر ساخت فضایی شهر است که همواره با تاریخ یک ملت که ادوار مختلف به وجود می‌آید، شکل می‌گیرد و دگرگون می‌شود. این عنصر که فعالیت‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و سیاسی همواره در آن جریان داشته همیشه به عنوان یکی از عناصر اصلی در ساخت شهر اهمیت داشته است (Mehta, 2015: 5).

فضای عمومی شهری: شامل محدوده‌ها و مکان‌ها و فضاهای شهری که عموماً برای استفاده توأم اقشار مردم آزاد و قابل استفاده هستند و محدودیتی برای مخاطب‌گزینی ندارند. فضاهای عمومی مهم‌ترین و گسترده‌ترین فضاهایی هستند که قابل طراحی و پیشنهاد می‌باشند. فضاهای عمومی مکانی برای "دیدن و دیده شدن" مردم هستند و اهمیت بسیاری در تحلیل زندگی اجتماعی دارند. در واقع فضاهای عمومی شهری می‌توانند با تغییر الگوهای رفتاری افراد، نوع و میزان روابط اجتماعی را تغییر دهند. فضای عمومی شهری در مفهومی عام، ارتباط متقابل میان روابط و رفتارهاست. یعنی ضمن آنکه محل همجواری هویت‌های فردی است، در یک زندگی شهری خود به مثابه مهم‌ترین عامل احراز هویت بوده و بر رفتارها و روابط انسانی تأثیر می‌گذارد. علاوه بر این فضای عمومی شهری به عنوان یک فضای همگانی محل ظهور و حیات‌بخشی اندیشه‌ها و خواست‌های فردی و اجتماعی انسانهاست، یعنی مهم‌ترین مرکز ادراکات و اشتراکی آدمی است و شاید به همین دلیل در توسعه انسانی جوامع نقش مهمی دارد (ایزدی و محمدی، ۱۳۹۴: ۴). از دست دادن فضاهای عمومی در شهرها منجر به پیامدهای اجتماعی خواهد شد که آتکینسون و بلندی آن را با عنوان حرکت رو به پایین و تنزل روابط اجتماعی شهری نام می‌برند. این ممکن است تأثیرات مهمی را بر روی شهروندان داشته باشد تا جایی که وجود فضای عمومی را می‌توان مرتبط با عملکرد حدود فعالیت عمومی دانست. فضای عمومی در شهر زمینه مشارکت را فراهم آورده و آنها را با هم مرتبط می‌سازد. این فضاها باعث همبستگی اجتماعی و ارتباطات متقابل چهره به چهره، تحرک فکر و اندیشه و اهمیت زیباشناختی فضاهای شهری می‌شوند (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۷۸). با توجه به اینها می‌توان گفت فضایی به عنوان یک فضای شهری خوب تلقی می‌شود که در آن تعامل و تقابل اجتماعی صورت گیرد.

مبلمان شهری

مبلمان شهری به عنوان عنصری در شهر که وظیفه خدمات‌رسانی و رفع نیاز شهروندان را دارد، شناخته می‌شود (شاه حسینی و عاشورمراد، ۱۳۹۵: ۳). مبلمان شهری جزئی از عناصر یا تسهیلات و امکانات شهری نیمه ثابت شهر هستند که در سازماندهی محیط مصنوع یا محیط اجتماعی- فرهنگی با تأمین اهداف سه‌گانه ساماندهی منظر شهر یعنی زیباسازی، هویت بخشی و خواناسازی دخالت دارند (غفاری گیلانده و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۰؛ فتاحی و مژگانی، ۱۳۸۹: ۸۷)؛ و از این رو به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱. تجهیزات کاربردی

الف. تعیین جهت و ارائه اطلاعات مانند تابلوهای راهنمای اماکن، نام‌ها

ب. ارائه مقررات مانند تابلوهای راهنمایی و رانندگی، تابلوهای اخطار

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ج. ارائه کالا و محصولات مانند کیوسک‌های روزنامه، صندوق پست

د) مبلمان ثابتی مانند پارکومترها و تقویم‌ها .

۲. تجهیزات ایمنی و آسایش

الف. استراحت و پناهگاه مانند نیمکت‌ها و آلاچیق‌ها

ب. حفاظتی مانند نرده‌ها، حصارها و جداکننده‌ها

ج. تفریحی مانند وسایل بازی کودکان و وسایل ورزشی

د. روشنایی

۳. تجهیزات زیباسازی فضای شهری

الف. وسایل فرهنگی مانند مجسمه‌ها و المان‌ها،

ب. فضای سبز مانند باغچه‌ها، گلدان‌ها و پارک‌ها.

۴. سایر

الف. مصالح کف و نماهای ساختمانی

ب. ابزار نظافتی و ...

بنابراین کلیه عناصری که در فضاهای عمومی شهری به خصوص میدان‌ها، خیابان‌ها و پارک‌ها برای افزایش میزان ایمنی و سطح آسایش و زیبایی محیط نصب و ساخته می‌شوند و منظر شهری را می‌سازند مبلمان شهری نامیده می‌شوند (کلانتری و انصائیان، ۱۳۹۰: ۱۵). مبلمان شهری از جمله عناصر سازنده فضای شهری محسوب می‌شود که کمیت و کیفیت، زیبایی، راحتی، دوام و محل استقرار آن نقش بسیار اساسی در دستیابی به شهری زیبا و سالم دارد (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۴: ۳). این عنصر بخش مهمی از محیط زیست و شهر ما را تشکیل می‌دهد که در تعامل مستقیم یا غیرمستقیم با سایر امکانات شهری (با کاربردهای متفاوت) است (مهری تالارپشتی و دیگران، ۱۳۹۲: ۵).

سلامت

سلامت بنا بر تعریف سازمان بهداشت جهانی، وضعیت کاملاً مناسب جسمانی، روانی و اجتماعی و نه فقط نبود بیماری، معلولیت و ناتوانی در نظر گرفته شده است. بر طبق این تعریف، سلامت دارای حداقل سه بعد است: بعد جسمانی، که دلالت بر عملکرد درست و مناسب اعضای بدن دارد؛ بعد روانی که فقدان بیماری‌های روانی و سازگاری با محیط را دربرمی‌گیرد؛ و بعد اجتماعی، که به رابطه مناسب فرد با جامعه و افراد دیگر و رضایت فرد از این روابط برمی‌گردد، گرچه سه بعد سلامتی با هم کاملاً در ارتباط هستند (کیت و همکاران، ۲۰۱۰: ۷). یکی از محورهای ارزیابی سلامتی جوامع مختلف، بهداشت روانی آن جامعه است. سلامت روانی نقش مهمی در تضمین پویایی و کارآمدی هر جامعه ایفا می‌کند. مفهوم سلامت روانی جنبه‌هایی از مفهوم کلی سلامت است. در واقع فردی که دارای سلامت روانی است از عملکرد کیفیت و زندگی بهتری در مقایسه با

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

دیگران برخوردار می‌باشد. به همین دلیل سلامت روان شاخصی است که با متغیرهایی مانند بازده تحصیلی بالا، روابط زناشویی و موفق غیره مرتبط است (نجفی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴). توجه به وضعیت سلامت روانی، جسمی، اجتماعی و فرهنگی در هر جامعه و فراهم آوردن زمینه لازم برای تحقق یک زندگی پویا و سالم، ضامن سلامتی آن جامعه برای سال‌های آینده می‌باشد. برای دستیابی به چنین هدف ارزشمندی، پیشگیری از بروز اختلالات عاطفی، اضطرابی و افسردگی امری ضروری می‌باشد. این اختلالات علاوه بر اثرات نامطلوب شخصی در جوانان، مشکلات اجتماعی عدیده‌ای را برای جوامع دربرخواهند داشت (افشانی و رخسانی، ۱۳۹۳: ۵).

جدول ۱. ویژگی‌های فضاهای شهری مناسب در جهت ارتقای سلامت روانی شهروندان

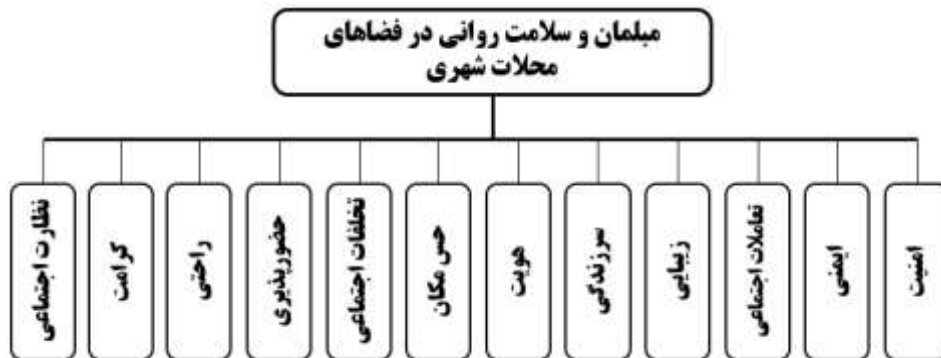
کیوسک‌های پرسکات	شعبه	والش	چاویلا	مور	
					کایبرد عناصر طبیعی
					تنوع و نسج
					رسم و راز و پیچیدگی
					خلوت و آسایش
					محسوسیت
					مسائل صوتی و آکوستیک
					راه پایی
					دسترسی
					نظارت پذیری و قابل رویت بودن
					سایه اندازی
					فضای حایل
					دهوت کنندگی
					تنوع مقیاس
					محیط و قلم
					امکان اجتناع
					تعمیر و نگهداری
					تعمیر مسیر دوچرخه
					وجود نشانه‌های روشن

از آنجاکه استفاده کنندگان مبلمان شهری را گروه‌های مختلفی تشکیل می‌شوند، در طراحی و ساخت آن باید نیازهای جسمی و روحی آنها در نظر گرفته شود به ویژه به مناسب کردن شرایط برای آنها و اندام‌سنجی توجه شود. یعنی فراهم آوری بهترین شرایط با ضریب ایمنی و سلامت بالا برای استفاده از آن دسته از مبلمان‌های شهری که رابطه مستقیمی با بدن انسان دارند مانند باجه‌های تلفن، توالت‌های عمومی، کیوسک‌های روزنامه فروشی، ظروف زباله، سایبان‌ها، صندوق‌های پست، نیمکت‌ها، تابلوهای تبلیغاتی و ... برای رسیدن به این مهم رعایت استانداردها، مکانیابی بهینه، روابط نظام‌مند در بین عناصر مبلمان شهری و مواد و مصالح ضروری است. براین اساس در طراحی مبلمان شهری باید شاخصه‌های فرهنگی (شرایط اجتماعی و سیاسی)، عوامل طبیعی و محیط مصنوع، عوامل عملکردی (حرکات و ابعاد انسان) در نظر گرفته شود (یوسفی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷). با در نظر گرفتن این موارد می‌توان مبلمان مناسب شهری ایجاد کرد که بهترین مکان برای جذب شهروندان جویای محیطی آرام و راحت خارج از خانه باشد و از افسردگی، تنهایی و گاه خشونت جلوگیری کرد. با این وجود فضای شهری در شهرهای امروزی عمدتاً به مسیر عبور و مرور تبدیل شده و کمتر در ابعاد فرهنگی - اجتماعی توان پاسخگویی به نیازهای انسان امروزی را دارند و حتی فضاهایی که خاطر انسان را ارضا می‌کنند حذف شده‌اند (امینی و سمیاری، ۱۳۸۵: ۱۹). مبلمان شهری نامناسب می‌تواند زمینه‌ساز ناکارایی و اختلال در عملکرد نظام شهری شده، نیازهای متعددی را بی‌پاسخ

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

بگذارد، احساس امنیت را از بین ببرد و سرانجام تأثیرات نامطلوبی بر ذهن شهروندان به جا بگذارد، بنابراین و با توجه به آرامشی که از نمای مناسب شهری در پی استفاده صحیح از مبلمان شهری حاصل می‌شود مبلمان شهری نقش مهمی در فضاهای عمومی شهری برای تأمین سهولت همگانی و رفاه اجتماعی، پیشبرد اهداف فرهنگی و آموزشی و تعامل افراد جامعه بایکدیگر می‌تواند عهده‌دار شود و از این رو تجدید و احیای آنها ضروری است (نجفی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴).

نمودار ۱. عوامل موثر بر سلامت روانی با تاکید بر نقش مبلمان شهری

شناخت محدوده پژوهش

نقشه ۱. محله قیطریه و موقعیت قرارگیری آن

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش محله قیطریه در منطقه ۱ کلانشهر تهران می‌باشد. این منطقه با ۴۹۳۸۸۹ نفر جمعیت رتبه ۵ ام را در بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران به خود اختصاص داده است که جزء مناطق پرجمعیت و متراکم شهر محسوب می‌گردد. منطقه ۱ به عنوان یکی از مناطق شمالی و خوش آب و هوای شهر تهران محسوب می‌گردد که قیمت زمین و مسکن به نسبت سایر محلات شهری در آن بسیار بالاست.

محله قیطریه با جمعیتی بالغ بر ۲۱۶۴۷ نفر و مساحتی در حدود ۱۶۳۰۵۱۶ مترمربع واقع در منطقه ۱، ناحیه ۷ شهر تهران قرار دارد. در وضع فعلی به لحاظ موقعیت نسبی، بافت از شمال به خیابان قیطریه، از جنوب به خیابان شهید دهقان، از غرب به تقاطع بلوار صبا با خیابان قیطریه و خیابان شهید امیرحسین کریمی (خیابان بوعلی) و خیابان فاطمیه و از شرق به

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

بلوار کاوه منتهی می‌شود. قیطریه، یکی از محله های قدیمی تهران و از جمله آبادی های پیرامونی پایتخت بوده که به مرور زمان جذب تهران شده و توسعه یافته است. در قیطریه دو نوع بافت اجتماعی به چشم می خورد بافت سنتی و بافت جدید. در بافت جدید بیشتر افرادی که ساکن می‌باشند افرادی هستند که از نظر اقتصادی رشد پیدا کرده و به این محل مهاجرت نموده‌اند و در بافت قدیمی نیز اکثریت با بومیان قدیم محل می‌باشد که از گذشته در آن ساکن بوده‌اند. وجود بزرگترین و زیباترین پارک تفریحی منطقه به نام پارک قیطریه از خصوصیات منحصر به فرد زیست محیطی این محل می‌باشد.

جدول ۴-۵. ویژگی های جمعیتی محله قیطریه در منطقه ۱ تهران

محله	جمعیت	بعد خانوار	تعداد خانوار	نسبت جنسی	تراکم ناخالص جمعیتی
قیطریه	۲۱۶۴۷	۳.۱	۱۶۳۰۵۱۵	۱۳۲.۸	۹۹.۹

تحلیل یافته‌ها

به لحاظ کاربری در این محله حدود ۴۰ درصد مساحت محله به کاربری مسکونی اختصاص یافته است. تعداد ۱ کتابخانه، ۲ دکه روزنامه فروشی، ۲ مهدکودک، ۳ پیش دبستانی، دبستان و دبیرستان دخترانه خصوصی، ۱ مدرسه کارو دانش، ۱ هنرستان، ۳ مدرسه خصوصی راهنمایی، ۲ دبیرستان پسرانه خصوصی، ۱ پیش دانشگاهی خصوصی پسرانه، ۴ بوستان، ۲ مرکز ورزشی، ۲ داروخانه و ... در این منطقه ایجاد گردیده اند. سرانه کاربری‌ها در این منطقه مطابق جدول زیر می‌باشد:

جدول ۳. کاربری اراضی در محله قیطریه تهران

کاربری	مساحت (مترمربع)	سرانه (مترمربع)
مسکونی	۸۹۹۳۱۳	۴۱
آموزشی	۳۷۲۱	۰.۱۷
تجاری	۲۷۰۵۲	۱.۲
معابر	۴۲۶۰۲۴	۱۹.۶
اداری	۳۴۷۲۲	۱.۶
ورزشی	۱۸۷۴۰	۰.۸۷
تفریحی	۵۶۳	۰.۰۳
فضای	۱۳۴۱۶۱	۶.۲

منبع: وبگاه شهرداری منطقه ۱ شهر تهران، ۱۳۹۴

جهت جمع آوری اطلاعات در این پژوهش از ابزار پرسشنامه به تعداد ۴۰۰ نفر که به روش کوکران انتخاب گردیدند استفاده گردیده است که آمار توصیفی آن مطابق جدول ۴ می‌باشد:

جدول ۴. آمار توصیفی پرسشنامه (درصد)

جنسیت	سن (سال)	تحصیلات
مرد	۲۵-۳۵	کارشناسی
زن	۳۵-۴۵	کارشناسی و دیپلم
	بیش از	کارشناسی
		کارشناسی
		دکتری

۱۲.۳	۲۴	۳۲.۴	۳۱.۳	۳۳.۵	۲۹.۲	۲۶.۷	۱۰.۶	۵۰	۵۰
------	----	------	------	------	------	------	------	----	----

منبع: پرسشنامه

جدول ۵. خلاصه تحلیل آماره T

One-Sample Test						
Test Value = 0						
	T	Df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
امنیت	25.797	399	.000	3.131	2.59	3.02
تعاملات اجتماعی	33.715	399	.000	3.511	3.31	3.72
سرقت	38.965	399	.000	3.715	3.53	3.90
مزاحمت‌های خیابانی	27.622	399	.000	3.076	2.86	3.30
نزاع و درگیری	34.109	399	.000	3.504	3.30	3.71
حضور افراد غریبه	45.402	399	.000	3.901	3.73	4.07
سرزندگی	24.540	399	.000	3.333	3.06	3.60
هویت مکانی	31.684	399	.000	3.473	3.26	3.69

مطابق نتایج حاصل از تحلیل آماره T از آنجا که سطح معنی داری برای تمامی شاخص‌ها برابر ۰.۰۰ و کمتر از حد متوسط (۰.۰۵) بدست آمده است لذا می‌توان نتیجه گرفت که بین مبلمان شهری و شاخص‌های بررسی شده رابطه مستقیم و معناداری برقرار می‌باشد.

فرضیه اول: به نظرمی رسد رابطه مستقیم و معناداری بین مبلمان شهری و شاخص‌های سلامت روانی شامل تعاملات اجتماعی، نزاع و درگیری، حضور در فضا و غیره در محله قیطره وجود دارد.

جدول ۶. رابطه میان مبلمان شهری و سلامت روانی شهروندان

Spearman's rho	سلامت روانی
Correlation Coefficient	۰.۷۴
Sig. (2-tailed)	۰.۰۲۴
N	۴۰۰

مطابق جدول ۶ میزان همبستگی مبلمان شهری و سلامت روانی شهروندان برابر ۰.۷۴ می‌باشد که نشان دهنده نوعی همبستگی میان این دو متغیر است (در صورتی که ضریب همبستگی بیش از ۰.۷ باشد همبستگی میان دو متغیر قوی و معنادار است) همچنین در این محدوده مقدار Sig یا سطح معناداری بدست آمده ۰.۰۲۴ (کمتر از ۰.۰۵) است که معناداری این متغیر را تایید می‌نماید.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد میزان رضایتمندی از وضعیت مبلمان شهری در محله قیطریه مطلوب و بیشتر از حد متوسط می‌باشد که خود تاثیرات مثبتی بر سلامت روانی شهروندان داشته است.

جهت آزمون این فرضیه از روش تحلیل یکپارچه تاپسیس استفاده گردیده است که نتایج آن مطابق جداول زیر می‌باشد:

جدول ۷. نحوه پاسخگویی به سوالات پژوهش

مجموع	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم		
۴۰۰	۴۴	۷۲	۱۵۶	۹۶	۱۱۲	ایمنی	۱
۴۰۰	۵۲	۶۸	۱۰۰	۱۶۰	۱۰۰	هویت	۲
۴۰۰	۴۰	۷۶	۱۰۸	۹۲	۸۴	سرزندگی	۳
۴۰۰	۶۰	۷۲	۷۶	۹۶	۱۰۴	زیبایی	۴
۴۰۰	۷۶	۱۳۶	۸۴	۵۶	۴۸	جذابیت	۵
۴۰۰	۷۶	۸۴	۷۶	۸۴	۸۰	تعاملات اجتماعی	۶
۴۰۰	۴۴	۷۲	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۴	امنیت	۷
۴۰۰	۶۰	۴۴	۸۴	۸۴	۱۲۸	کرامت	۸
۴۰۰	۵۶	۸۴	۴۸	۱۰۰	۱۱۲	حضورپذیری	۹
۴۰۰	۴۸	۶۴	۶۴	۱۰۸	۱۱۶	پاکیزگی	۱۰
۴۰۰	۶۴	۵۶	۴۸	۱۰۸	۱۲۴	راحتی	۱۱
۴۰۰	۸۰	۵۲	۶۰	۱۰۴	۱۰۴	تخلفات اجتماعی	۱۲
۴۰۰	۳۲	۴۸	۸۴	۱۰۰	۱۳۶	فرسودگی	۱۳

اعمال امتیازها: در این مرحله امتیاز هر یک از حالات بسیار کم، کم، متوسط، زیاده و بسیار زیاد با استفاده از طیف لیکرت پنج تایی از یک تا پنج طبقه بندی می‌شود و این امتیازات در جدول ۷ ضرب می‌شود.

جدول ۸. امتیاز هر یک از حالات کیفی

وضعیت امتیاز	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
۱	۱	۲	۳	۴	۵

جدول ۹. نحوه پاسخگویی به سوالات پژوهش

مجموع	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۱۲۸۰	۱۱۲	۱۹۲	۴۶۸	۲۸	۲۲۰	ایمنی	۱
۱۲۵۲	۱۰۰	۳۲۰	۳۰۰	۲۷	۲۶۰	هویت	۲
۱۰۹۶	۸۴	۱۸۴	۳۲۴	۳۰	۲۰۰	سرزندگی	۳
۱۱۱۲	۱۰۴	۱۹۲	۲۲۸	۲۸	۳۰۰	زیبایی	۴
۱۳۳۶	۴۸	۱۱۲	۲۵۲	۵۴	۳۸۰	جذابیت	۵
۱۱۹۲	۸۰	۱۶۸	۲۲۸	۳۳	۳۸۰	تعاملات اجتماعی	۶

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱۱۱۲	۲۲۰	۲۸	۳۰۰	۲۰۰	۱۰۴	امنیت	۷
		۸					
۱۰۲۴	۳۰۰	۱۷	۲۵۲	۱۶۸	۱۲۸	کرامت	۸
		۶					
۱۰۷۲	۲۸۰	۳۳	۱۴۴	۲۰۰	۱۱۲	حضور پذیری	۹
		۶					
۱۰۲۰	۲۴۰	۲۵	۱۹۲	۲۱۶	۱۱۶	پاکیزگی	۱۰
		۶					
۱۰۲۸	۳۲۰	۲۲	۱۴۴	۲۱۶	۱۲۴	راحتی	۱۱
		۴					
۱۱۰۰	۴۰۰	۲۰	۱۸۰	۲۰۸	۱۰۴	تخلفات اجتماعی	۱۲
		۸					
۹۴۰	۱۶۰	۱۹	۲۵۲	۲۰۰	۱۳۶	فرسودگی	۱۳
		۲					

تعریف ماتریس ایده آل مثبت و منفی: در این مرحله وضعیت هر یک از شاخص ها در هر یک از حالات با هم جمعه شده تنها یک عدد نهایی برای هر شاخص منظور می گردد که این عدد وضعیت موجود را نشان می دهد. برای تعریف وضعیت مینیمم ایده آل فرض بر این است که تمامی افراد پرسش شونده شاخص را در وضعیت بسیار نامناسب ارزیابی نمایند و امتیاز یک برای آن منظور کنند که در این صورت ماتریس مینیمم ایده آل برای تمامی شاخص ها ۴۰۰ در نظر گرفته می شود. همچنین برای تعریف ماکزیمم ایده آل فرض بر این است که تمامی افراد شاخص مورد نظر را در وضعیت بسیار مناسب یعنی امتیاز ۵ ارزیابی کنند که در این صورت برای تمامی شاخص ها امتیاز ماکزیمم ایده آل ۲۰۰۰ بدست می آید.

جدول ۱۰. ماتریس مینیمم و ماکزیمم ایده آل

ماکزیمم ایده آل	مینیمم ایده آل	وضع موجود		
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۲۸۰	ایمنی	۱
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۲۵۲	هویت	۲
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۰۹۶	سرزندگی	۳
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۱۱۲	زیبایی	۴
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۳۳۶	جذابیت	۵
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۱۹۲	تعاملات اجتماعی	۶
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۱۱۲	امنیت	۷
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۰۲۴	کرامت	۸
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۰۷۲	حضور پذیری	۹
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۰۲۰	پاکیزگی	۱۰
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۰۲۸	راحتی	۱۱
۲۰۰۰	۴۰۰	۱۱۰۰	تخلفات اجتماعی	۱۲
۲۰۰۰	۴۰۰	۹۴۰	فرسودگی	۱۳

فاصله از ایده آل مثبت و منفی: مرحله ابتدا مجذور تفاضل هر یک از شاخص ها از حالات ایده آل مثبت و منفی محاسبه می شود و در نهایت پس از جمع همه تفاضلات از آن جذر گرفته می شود.

فرمول شماره (۱): فاصله از مینیمم و ماکزیمم ایده آل

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^+)^2} \quad i=1,2,\dots,m$$

$$d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2} \quad i=1,2,\dots,m$$

جدول ۱۱. فاصله از مینیمم و ماکزیمم مثبت

فاصله از ماکزیمم ایده آل	فاصله از مینیمم ایده آل		
۱۷۳۰۵۶	۱۴۷۴۵۶	ایمنی	۱
۱۷۹۷۷۶	۱۴۱۳۷۶	هویت	۲
۲۴۴۰۳۶	۹۳۶۳۶	سرزندگی	۳
۲۴۶۰۱۶	۹۲۴۱۶	زیبایی	۴
۱۲۶۷۳۶	۱۹۷۱۳۶	جذابیت	۵
۱۹۸۹۳۶	۱۲۵۳۱۶	تعاملات اجتماعی	۶
۲۴۶۰۱۶	۹۲۴۱۶	امنیت	۷
۳۰۴۷۰۴	۶۱۵۰۴	کرامت	۸
۲۷۰۴۰۰	۷۸۴۰۰	حضورپذیری	۹
۳۰۰۳۰۴	۶۳۵۰۴	پاکیزگی	۱۰
۳۰۰۳۰۴	۶۳۵۰۴	راحتی	۱۱
۲۵۲۰۰۴	۸۸۸۰۴	تخلقات اجتماعی	۱۲
۳۵۷۶۰۴	۴۰۸۰۴	فرسودگی	۱۳

فاصله نهایی: در مرحله آخر با استفاده از فرمول زیر فاصله نهایی از حالات ایده آل محاسبه می شود که هرچه عدد به یک نزدیک تر باشد میزان رضایت بیشتر است

$$CL_i = \frac{d_i^-}{d_i^- + d_i^+}$$

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

با توجه به فرمول فوق فاصله نهایی از حالت ایده آل ۰.۴۲ محاسبه می‌شود که برای تحلیل عدد فوق دوباره از طیف ۵ تایی لیکرت استفاده می‌شود تا حالت کمی به حالات قابل درک کیفی تبدیل شود.

جدول ۱۲. طیف لیکرت پنج تایی برای تبدیل حالت کمی به کیفی

وضعیت امتیاز	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد
	۰-۲۰ درصد	۲۰-۴۰ درصد	۴۰-۶۰ درصد	۶۰-۸۰ درصد	۸۰-۱۰۰ درصد

ماخذ: نگارنده

با توجه به جدول ۱۲ وضعیت رضایت از مبلمان شهری در محله قیطره در حالت متوسط رو به پایین و تقریباً کم قرار دارد. لذا می‌توان با توجه به نتیجه بدست آمده فرضیه دوم پژوهش را رد نمود.

جمع بندی

مبلمان شهری از جمله عناصر سازنده فضای شهری محسوب می‌شود که کمیت و کیفیت، زیبایی، راحتی، دوام و محل استقرار آن نقش بسیار اساسی در دستیابی به شهری زیبا و سالم دارد. این عنصر بخش مهمی از محیط زیست و شهر ما را تشکیل می‌دهد که در تعامل مستقیم یا غیرمستقیم با سایر امکانات شهری (با کاربردهای متفاوت) است. بر همین اساس ایجاد سازگاری و هماهنگی بصری بین اجزاء مبلمان شهری با سایر المان‌های شهری، جهت تشدید و تکمیل زیبایی فضای شهری امری اجتناب‌ناپذیر است. چنانچه این امر از چشم مسئولان و طراحان مخفی بماند با آشفتگی بصری شدیدی در سیمای شهر مواجه خواهیم شد. حذف مبلمان شهری از اندام شهری و یا نامناسب بودن آن می‌تواند زمینه‌ساز ناکارایی و اختلال در عملکرد نظام شهری شود و نیازهای متعدد را بی پاسخ بگذارد. متأسفانه در حال حاضر مبلمان شهری در شهرهای مختلف کشور ما از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد و در ابعاد مختلف با مشکلات فراوانی روبرو می‌باشند. همین مساله موجب ایجاد برخی مشکلات برای شهروندان گردیده است که از مهمترین این تاثیرات، مسائل و مشکلات روحی و روانی است که شهروندان بدان دچار گردیده‌اند.

پژوهش حاضر با احساس این مساله (نقش مبلمان شهری بر سلامت روانی شهروندان) تلاش نمود تا با تبیین ابعاد و مولفه‌های سلامت روانی به بررسی تاثیر مبلمان بر هر کدام از این مولفه‌ها در محله قیطره در منطقه ۱ شهر تهران بپردازد. جهت دستیابی به این مهم پژوهش حاضر مطالعات خود را در دو بخش مطالعات اسنادی کتابخانه‌ای و میدانی انجام داده و پس از آن با استفاده از روش آزمون آماره T و ارائه پرسشنامه به شهروندان تاثیر مبلمان بر هر یک از مولفه‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. بر اساس مطالعات انجام شده زیبایی، جذابیت، تعاملات اجتماعی، ایمنی، امنیت، راحتی و ... از جمله مهمترین شاخص‌های مبلمان شهری موثر بر سلامت روانی شهروندان می‌باشند که در این پژوهش به بررسی وضعیت آنها در محله قیطره پرداخته شد. نتایج بدست آمده نشان داد که بین مبلمان شهری و سلامت روانی شهروندان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که محله قیطره به عنوان یکی از محلات شمالی در منطقه ۱ کلانشهر تهران که مورد توجه بسیاری از شهروندان قرار دارد در بعد مبلمان شهری در وضعیت مطلوبی قرار ندارد از این جهت میزان رضایتمندی ساکنین محله در حد متوسط رو به پایین می‌باشد.

با توجه به وضع موجود محله و نتایج بدست آمده می‌توان راهکارهای زیر را جهت بهبود وضعیت مبلمان شهری محله قیطره با هدف ارتقای سلامت روانی شهروندان ارائه نمود:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱. فعالیت فیزیکی و پیاده روی الگویی از زندگی سالم شهری است که وجود پیاده‌روها ، پیاده‌راهها ، مراکز و میادین خرید پیاده و مسیرهای دوچرخه زمینه‌ساز بروز آن است.
۲. الگوهای نوین شهرسازی و طراحی محلات مسکونی مانند شهرسازی نوین، سنت گرایی نوین، طبیعت گرایی ، طراحی براساس شبکه حمل و نقل عمومی و طراحی محلات پیاده‌گرا از نگرش‌های قابل توجه در ارتقای سلامت عمومی محسوب می‌شوند که بایستی متناسب با فضا و زمان مورد توجه قرار گیرند .
۳. الگوهای مختلط و متراکم کاربری اراضی منجر به ایجاد تنوع و تراکم فعالیت‌ها و افراد حاضر و فعال در فضاهای شهری می‌شود.
۴. توجه به موضوع امنیت و ایمنی در فضاهای شهری از طریق نورپردازی خیابانی و برنامه‌ریزی تداوم زندگی در فضاهای باز در ساعات خلوت مانند اواخر شب می‌تواند زمان حضور شهروندان را در این فضاها تمدید و تضمین نماید.
۵. ارتقای تعاملات اجتماعی و فرهنگ همسایگی از طریق تدابیر طراحی مناسب از قبیل کاشت گیاهان و درختان و طرح معماری منظر در حریم بلافاصل همسایگی واحدهای مسکونی در ارتقای نشاط و پیوندهای اجتماعی موثر است.
۶. طراحی فضاهای عمومی و مدنی شهری که عرصه بروز افکار و تعاملات مدنی و اجتماعی شهروندان بوده واز طریق جلب مشارکت‌های عمومی شهروندان علاوه بر کمک به اداره جامعه به سلامت و نشاط و شادابی اجتماعی شهروندان نیز منجر می‌شوند.
۷. طراحی فضاهای مطلوب از نظر زیبایی‌شناسی و معماری و منظر خیابانی که استفاده‌کنندگان از حضور در آن فضا حس عمومی مطلوبی داشته و به تداوم حضور در آن تشویق شوند.
۸. طراحی مجتمع‌های سکونتی در ارتباط با مظاهر طبیعت و انرژی‌های تجدیدپذیر که با تنوع و انعطاف‌پذیری کافی پذیرای حضور و فعالیت گروه‌های مختلفی از ساکنان بوده و عرصه‌های متنوع فعالیتی را در اختیار افراد قرار دهد.
۹. کفسازی مناسب پیاده راه‌ها و پیاده‌روهای شهری از مهمترین عواملی است که می‌تواند موجب تقویت تعاملات اجتماعی و به دنبال آن بهبود سلامت روانی شهروندان گردد.
۱۰. نامسازی مناسب جداره های شهری و ایجاد تناسب، تعادل و هماهنگی میان فضاهای شهری
۱۱. نورپردازی مناسب فضاهای شهری در راستای افزایش امنیت فیزیکی و روانی از مهمترین عواملی است که می تواند موجب ارتقای سلامت روانی شهروندان گردد.
۱۲. استفاده از عنصر آب به عنوان یکی از عناصر مهم طراحی شهری در قالب آبناها و ... نیز می تواند به نوبه خود موجب سرزندگی محیز و به دنبال آن تقویت روحیه شهروندان و ساکنین محلات گردد.
۱۳. ایجاد مراکز محله‌ای قوی در محدوده مورد مطالعه و تقویت تعاملات اجتماعی در این محله
۱۴. تلفیق عنصر نور و آب در مبلمان و فضاهای محله ای
۱۵. ایجاد ورودی‌های مناسب با استفاده از شیوه‌های نوین طراحی شهری
۱۶. افزایش حس تعلق به محله با استفاده از عناصر معماری و طراحی شهری
۱۷. افزایش سرزندگی در محله

فهرست منابع

۱. زندیان اجیرلو فاطمه. ۱۳۹۵. تأثیر مبلمان شهری بر امنیت روانی شهروندان (مطالعه موردی منطقه ۴ شهر اردبیل)، پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر حسین مجتبی زاده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
۲. شمس مجید، خدیجه مرادی. ۱۳۹۳. مبلمان شهری و تأثیر آن بر سلامت روانی (نمونه مورد مطالعه شهر ملایر)، نگرش های نو در جغرافیای انسانی، شماره ۲۵، صص ۸۷-۱۰۲.
۳. صابری فر رستم. ۱۳۹۷. بررسی رابطه بین میزان بهره مندی از فضاهای رفاهی شهری و سلامت روان شهروندان، مجله پژوهش سلامت، دوره ۳، شماره ۲، صص ۴۴-۵۶.
۴. غفاری گیلانده عطا، محمدحسن یزدانی، چیمن موسی زاده. ۱۳۹۱. نقش مبلمان شهری در زیبایی و سیمای بصری شهر"، اولین همای منطقه ای معماری و شهرسازی، سقز: مرکز آموزش عالی علمی و کاربردی سقز.
۵. عاشورمراد مریم. ۱۳۹۳. بررسی وضعیت مبلمان شهری منطقه ۱۵ شهر تهران در جهت ارائه الگوی بهینه، پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی خانم دکتر پروانه شاه حسینی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی.
۶. کلانتری حسین، پیام انصافیان ۱۳۹۰. مبلمان شهری، چاپ اول، تهران: سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور.
۷. مبهوت محمدرضا، پریا ایلدرآبادی، الهام خامسی. ۱۳۹۵. تأثیر مبلمان های شهری در تقویت سلامت روانی شهروندان (نمونه موردی: بولوار احمدآباد شهر مشهد)، همایش ملی معماری شهرسازی و سرزمین پایدار، مشهد، موسسه آموزش عالی خاوران.
۸. یوسفی علی؛ سجاد سامخانی، شهاب خان باباپور. ۱۳۹۵. بررسی تاثیر مبلمان و فضاهای شهری بر سلامت روحی و روانی شهروندان شهر تنکابن، چهارمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه ریزی، معماری و شهرسازی، تهران، موسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار.
۹. نجفی بهارک و همکاران. ۱۳۹۲. وضعیت سلامت روانی سالمندان شهر تهران و عوامل مرتبط با آن (مطالعه سنجش عدالت در سلامت و عوامل مرتبط با آن)، مجله دیابت و متابولیسم ایران، دوره ۱۳، شماره ۱، صص ۶۴-۷۸.
10. Kadir T. Ç, Banu Ç. Ku. (2016). A study on establishing the campus urban furniture information system (CUFIS), Artvin Coruh UEniversitesi Orman Fakueltesi Dergisi, Vol.17, No.1, pp.11-20.
11. Mehta, Visk, (2015), "Evaluating Public Space", Journal of Urban Design.
12. Noorbala, A. A.; Bagheri Yazdi, S. A.; & Hafezi, M. (2012). "Trends in change of mental health status in the population of tehran between 1998 and 2007". Archives of Iranian Medicine ,Vol.15, No.4, pp. 201-204.